

Limba română – obiect de studiu și cercetare în lume

Limba română e cântecul răpitor al privighetorii, care încântă auzul nostru cu sunetele limpezi ale naturii ce ies din freamătul vorbitor al codrilor și plutesc peste poieni strălucitoare și printre valurile aurite ale câmpiilor și lanurilor noastre...

Carmen Sylva

La origine, ne informează Biblia în Cartea Genezei, populația Terrei avea o singură limbă, adică unică pentru toți indivizii umani, ei având un scop comun, aceeași gândire, o singură dorință.

Indiferent la care teorie a apariției individului uman pe Mapamond aderă fiecare din noi (geneza biblică, geneza științifică, panspermia cosmică, adică aducerea germinilor de viață de pe o altă planetă – D.P.), astăzi avem ce avem. Academia Franceză, de pildă, consideră că vorbitorii de pe Terra utilizează peste 8 mii de limbi (nici vorbă de "limba moldovenească" în această statistică – D.P.), limbi naturale sau artificiale, limbi mai vechi sau mai noi, limbi majoritare și limbi minoritare...

Limba română, deși nu este o limbă de circulație internațională (circa 30 mln.) a atras atenția multor cercetători aparținând celor mai variate medii și arii lingvistice.

În rândurile ce urmează vom încerca, să relevăm câteva repere bibliografice, sperăm necesare nu numai profesorilor, studenților și elevilor, ci tuturor categoriilor de cititori, privind studierea, cercetarea și predarea limbii române în țările străine, fără a se ține seamă de criteriul alfabetic al statelor.

Imboldul se datorează și studenților de la Facultatea Limbi Moderne, secția

Dumitru PĂSAT

Limba și Literatura Română a Universității Humboldt din Berlin (Germania), care, vizitând la începutul lunii iulie 2001 Centrul Academic Internațional "M. Eminescu", au dovedit pe viu că vorbesc limba română mai bine decât mulți români din Basarabia...

Interesul pentru cunoașterea limbii române, moștenitoare a latinei orientale, l-au manifestat, la început, cercetătorii (străini – D.P.) preocupați de studii comparative.

O altă categorie de lingviști și filologi au inițiat și organizat predarea limbii române în învățământul din diferite țări.

Astfel, primele referințe străine ce țin de limba română le aflăm la francezul Generbrand (1580) și spaniolul Andres de Roza (1587), româna enumerându-se printre celelalte limbi romanice.

La Stockholm, în 1671, G. Stienhielm tipărește varianta românească a rugăciunii *Tatăl Nostru*, demonstrându-se și originea latină a limbii române.

Silvestro Amelia (Italia) tipărește la 1719 un vocabular italian-român, iar ceva mai târziu, scriitorul Francesco Crisellini realizează cea mai bogată listă de cuvinte românești.

Filologul spaniol Lorenzo Hervas Panduro abordează în lucrările sale, la sfârșitul sec. XVIII, atât problema formării limbii române, cât și etnogeneza poporului român.

Pe parcursul anilor 1806-1917, la Zürich se editează un catalog în baza câtorva texte-mostre ale limbilor de pe glob. În această amplă lucrare, dintre

limbile romanice, româna suscită cel mai pronunțat interes, fapt care se datorează gradului înalt de conservare a fondului latin oriental.

Treptat, fenomenul lingvistic românesc intră în aria de preocupări a multor cercetători de talie europeană și universală, iar limba română începe să fie predată în instituții de învățământ din diferite țări. Între timp, apare termenul științific de ROMÂNISTICĂ (asupra căruia atrăgea atenția academicianul Constantin Ciopraga încă în februarie 1975, utilizat în străinătate prin analogie cu "romanistică", "anglistică", "germanistică", acesta definind investigațiile specifice privind geneza, evoluția și implicațiile fenomenului românesc, în primul rând, în manifestările de ordin lingvistic – D.P).

Limba română a fost prima limbă străină predată la universitățile din Italia, începând cu anul universitar 1863-1864. Lumea științifică italiană păstrează la loc de cinste numele unor specialiști de vază și admiratori ai limbii române – Matteo Bartoli, Rosa del Conte, Gino Lupi, Mario Ruffini ș.a.

Rănit pe front în primul război mondial, Ruffini cade prizonier la germani și este internat într-un lagăr de lângă Hannover, unde i s-a numit ca ordonanță un soldat transilvănean, devenit ulterior "primul lui dascăl" de română, iar drept "prin manual didactic" i-a servit cartea de rugăciuni a acestui brav oștean. Mai târziu a urmat studii sistematice de română cu profesorul Matteo Bartoli (1873-1946), conducându-se după minunata gramatică a lui Carlo Tagliavini, eminent românolog și profesor de română la Universitatea din Padova.

Anul 1875 marchează începutul predării limbii române în Franța. Emile Picot, ilustru filolog și om de cultură, deschide la Paris cursurile de limbă și civilizație română. Editează CRONICA lui Grigore Ureche și un studiu despre Nicolae Milescu-Spătarul. În 1889 tipărește "Chants populaires des Roumains

de Serbie". Emile Picot, printre altele, a cunoscut poporul român în toată profunzimea lui, pentru început că a fost șef de cabinet al prințului Carol al României, apoi viceconsul la Timișoara. În 1991 Mario Rogues inaugurează la Sorbona un curs de limbă română comparată și conduce revista "România". Charles Campoux, în sinteza sa "Les langues romanes" (1974), studiază limba română pe același plan cu limbile romanice occidentale de veche tradiție: italiană, franceză, spaniolă, portugheză.

Gustav Wiegand (1860-1930) a întemeiat Institutul pentru Studiul Limbii Române din Leipzig. În 1904 Heiman Hariton Tiktin (1850-1936), autor a numeroase lucrări consacrate limbii române, a organizat predarea ei la Universitatea din Berlin. Printre româniștii germani un loc de cinste îl dețin Ernest Camillechec, G. Reichenkron, Werner Bahner ș.a.

Din inițiativa lingvistului Wilhelm Mayer-Lübke (1861-1936), savant care a învățat româna la o vârstă onorabilă, a luat ființa la Viena Institutul Român. Este autorul câtorva lucrări fundamentale, de sinteză, cum ar fi, de exemplu, Gramatica istorică a limbii franceze, 2 vol. (1909-1921), unde îi acordă României o atenție sporită; România, Limbile romanice albaneze (1914); România și limbile romanice (1930) etc. Distinsul profesor de filologie romanică Hugo Scuchardt (1842-1927) a atins în vasta-i activitate și domeniile limbii române. Bogdan Petriceicu Hasdeu îl consideră cel mai de seamă cunoscător al românei în străinătate. Grație străduințelor sale, în Austria, la Institutul de Romanistică din Graz, a început să fie studiată limba și literatura română din anul 1876, proces neîntrerupt până astăzi.

În anul 1967 profesorul Clanville Pirce introduce româna ca obiect de studiu la Universitatea Abesystwyth (Marea Britanie – D.P.), iar Eric D Tappe este primul șef de catedră de limbă română din Londra (1975).

Profesoara și cercetătoarea austriacă Elisabeth Close este autoarea lucrării *Dezvoltarea limbii române moderne. Teoria și practica lingvistică în Muntenia 1821-1838 și profesorii de limbă română*, editată de Oxford University Press.

Grație inițiativei profesorului Atsuhiko Naono, autor al primului Dicționar român-japonez (1976), din 1979 româna se predă și în Țara Soarelui-Răsare.

În 1990, la New York a văzut lumina tiparului un Dicționar român-englez și englez-român într-un singur corp. SUA, la drept vorbind, au între prietenii limbii române un număr impunător de universități americane, unde funcționează cursuri de limbă și civilizație română: cele din Washington, California, Columbia, Rochesters, Pincetowne, Thode-Island ș.a.

Celebrul lingvist suedez Alf Lombard a oferit cercurilor științifice europene o imagine fastuoasă a limbii române. Consacrându-și întreaga viață studiului aprofundat al limbii române, deschide primul curs de română din Suedia la Uppsala (1936), ceva mai târziu – la Lund. Bibliografia lucrărilor sale de românică este impresionată. La 1974, în studiul *Destinele latinității orientale*, savantul menționa: "Nici una din marile națiuni ale Europei actuale n-a oferit în istoria și preistoria sa probleme atât de tulburătoare ca națiunea română. Pentru a le lămurii, – lingvistica s-a dovedit de o valoare inestimabilă".

La ghidul său LA ROUMAINE, Alain Guillemmou, profesor la Sorbona, director al Institutului de Studii Românești din cadrul Universității din Paris, readuce memoriei noastre o admirabilă caracterizare a poporului român: "Există într-adevăr la acești latini de răsărit, deschiși la toate influențele (...), siguranța că supraviețuind atâtor încercări, putându-se menține constant existența proprie, AU DREPTUL ȘI DATORIA de a-și face cunoscut specificul lor. Există

un mecanism în sufletul românesc – mai precis, o propensiune de a gândi universal! Căci nu e o întâmplare faptul că cei doi români, cei mai mari de azi, Eugen Ionescu și Mircea Eliade, sunt purtători de mesaje pe care le-am putea numi panumane, unul atingând absurdul condiției terestre, celălalt misterul căutării religioase. Apoi pământul românesc este frumos. Vizitați-l de la un capăt la altul. El nu vă va decepționa. Omul român, nu mai puțin: nici el nu vă va dezamăgi, mai ales dacă veți ști să-l descoperiți în ceea ce se numește cu un termen pompos AUTENTICITATE".

O serie de lingviști consacrați limbii române o au Belgia, Danemarca, Cehia, Slovacia, Polonia, Elveția, Finlanda, Olanda, Portugalia, Țările Baltice, Iugoslavia, Ungaria ș.a. Cât privește Rusia și Ucraina, îi cunoaștem îndeaproape din diferite lucrări, cărți recente sau mai vechi.

Bibliografia românească modernă (de pe ambele maluri ale Prutului – D.P.) ordonează referințele bibliografice consacrate limbii române pentru vorbitorii străini în următoarea structură concepțională: istoria românică; lingviști străini, specialiști în română; lucrări privind limba română tipărite peste hotare; manifestări științifice naționale și internaționale consacrate României ca limbă străină; publicații românești din diaspora; limba română în învățământul național pentru vorbitorii de alte limbi; lucrări elaborate în România și Basarabia, ca studii teoretice privind limba română ca limbă străină.

Aștern pe hârtie aceste rânduri la intersecție de secole și milenii. Toate națiunile își dau seama că trebuie să se unească, cei de-un sânge cu cei de același sânge, să devină unitate de neam, să devină unitate de limbă: germani cu germani, chinezi cu chinezi, vietnamezi cu vietnamezi, coreeni cu coreeni, musulmani cu musulmani etc. Și numai noi, românii, în special cei din

stânga Prutului, cum am fost, așa am și rămas: cu mintea-n colțul cel mai neîn-colțit, că până și apa liniștitului Prut clocotește de durerea, jalea și prostia noastră românească.

Aici, în "starul indivizibil și suveran" Republica Moldova, suntem în al 14-lea an din Ziua decretării limbii române ca limbă de stat, dar chiar și acum din păcate, după atâtea și atâtea conferințe lingvistice, naționale și internaționale (congrese, conferințe, simpozioane etc.), finalizate cu apeluri, hotărâri, declarații ș.a.m.d., mai avem în RM legiferat, constituțional, glotonimul inexistent "limba moldovenească – limbă de stat". Ne facem a uita că "adevărata dragoste de patrie este de neconceput fără dragostea pentru limba ei" (Konstantin Paustovski). Ne facem a nu ști că "limba este, sufletul nației (...), expresia vie a ideilor, a sentimentelor, a gândirii". Ne facem a nu înțelege că limba, la urma urmei, este, în concepția lui Tr. Herseni, "o punte de unire, ea dă posibilitatea celor care o vorbesc să comunice între ei, să colaboreze unii cu alții, să se înțeleagă și să se unească". Nimic din toate astea nu dorim... Acolo unde lipsește cultura, lipsă e și de limbă, lipsă e și mintea, iar cultura și mentalitatea noastră, s-o recunoaștem, lasă de dorit... Așadar, pășim în mileniul trei pe contrasensul istoriei. Și dacă asta e situația, dacă mai sunt destui inși ingrați, mulți din ei cu funcții responsabile, dar și mai dureros, cu titluri și grade științifice, care îndrăznesc să afirme că ar mai exista o altă limbă română, cea "maldavenească", și un alt popor român afișat și trâmbițat ca "popor maldavenească", am socotit de cuviință că ar fi oportun, o dată în plus să (re) aducem la cunoștință opiniile unor personalități notorii despre POPORUL ROMÂN și despre LIMBA ROMÂNĂ.

Revenind la teza că o limbă unică este un incomparabil instrument de putere, nu ne rămâne alta de făcut decât

să ne păstrăm CREZUL și SPERANȚA, dar și să luptăm pentru asta, în "creșterea limbii românești și a Patriei cinstire", după cum s-a exprimat unul din marii noștri stihuitori. Și "Nu veți plânge-atunci amarnic / Că vii limba prea săracă - / Și-ți vedea cât e de darnic / Graiul țării noastre dragă" (Alexe Mateevici). Binevenită în această ordine de idei e și poezia "Limba românească" a lui George Sion: "*Mult e dulce și frumoasă / Limba ce-o vorbim, / Altă limb-armonioasă / Ca ea nu găsim, / Saltă inima-n plăcere / Când o ascultăm, / Și pe buze-aduce miere / Când o cuvântăm, / Românașul o iubește / Ca sufletul său. / O, vorbiți, scriți românește, / Pentru Dumnezeu! // (...) De ce limba strămoșească / Să n-o cultivăm? / Au voit ca să roșească / Țărna ce călcăm? / Limbă, țară, vorbe sfinte / La strămoși era. / Ei ar plânge la morminte / Când ne-ar asculta. / Al lor geniu ne șoptește / Din mormânt mereu: / O, vorbiți, scriți românește / Pentru Dumnezeu". Să ne uităm nici de îndemnul poetului-academician Grigore Vieru: "*În aceeași limbă / Toată lumea plânge. / În aceeași limbă / Râde un pământ. / Ci doar în limba ta / Durerea poți s-o mângâi, / Iar bucuria / S-o preschimbă în cânt (...). / Și doar în limba ta / Poți râde singur / Și doar în limba ta / Te poți opri din plâns*".*

Limba, deci, aruncă o punte de legături în timp și deschide un drum de speranță, de încredere "și de renaștere națională pentru mileniul al III-lea. Prin limbă poate fi redobândită reîntregirea națiunii. Poetul și prozatorul Vlad Zbârciog semnala undeva: "Un neam nu poate exista în afara limbii sale – această floare de dor, de mit și de vis. Această statuie eternă de spirit și sensibilitate". Să păstrăm eternă, așadar, mireasma florii noastre de dor și de speranță în prosperitatea neamului...

Între altele că are în biblioteca sa două volume de versuri semnate de Otilia Cazimir, permise în dar, la București, în iunie 2001, de la dl inginer și publicist Alexandru Chiriac, un mare pasionat de istoria românilor, în speță, de cea a Basarabiei, ca unul născut în Vornicenii Lăpușnei. Pe foaia de gardă a uneia dintre cărți, mi s-a atras atenția, se află un autograf ce aparține chiar autoarei. Intrigat, i-am solicitat cartea. Exemplarul, broșat și cu suprapertă, face parte din ediția de "Poezii (1928-1963)" a Otiliei Cazimir; a apărut în 1964 la Editura pentru Literatură cu o prefață de Const. Ciopraga. Destinatarul dedicației, așa cum se va vedea din textul pe care îl reproduc alăturat și în faximil, Dna Marta și Dnul Romeo Drăghici, sunt niște cunoștințe mai vechi, probabil din Iași, ale scriitoarei. ("Dnei Marta și / Dlui Romeo Drăghici, - / foarte veche și foarte caldă prietenie. / Otilia Cazimir / Iași, vara, 1964 ")

Deoarece, odată cu găsierea acestei mărturii, ce vine, iată, să probeze, în felul ei, autenticitatea scrisorii adresate părintelui Dumitru Furtună, nu mai am nici o umbră de îndoială că răvașul pe care îl transcriu în continuare emană, pe bune, de la Otilia Cazimir și este, pe de altă parte, un veritabil și valoros document literar, am considerat că a sosit momentul de a-l încredința tiparului.

Iași, 8 iunie 1956

Iubite Părinte Furtună,

Îmi pare bine că am prilejul să-ți scriu, măcar așa, pe calea scrisului - dar îmi pare rău că întru totul te cunosc și te pot da în chestiune care te înțelegea din destul de vagi.

...

Acum beneficii acordate prin Iași, amintiri: nu de adinea vreme: în strada Proșenișilor 4 a rămas, din cei doi acești băieți și tot nașul rămas de tata, au crescut al trecutului. Acum asta n-au putut pieri de aici.

Eu sperând că n-au putut răspunde așa cum ai fi dorit întru totul din omnia, rămas, iubite Părinte, seacă adunătură

Otilia Cazimir

Iași, 8 iunie 1956

Iubite părinte Furtună,

Îmi pare bine că am prilejul să vă cunosc, măcar așa, pe calea scrisului. Dar

îmi pare rău că informațiile pe care vi le pot da în chestiunea care vă preocupă sînt destul de vagi. Am știut totdeauna că tata era nepotul fraților Ion și Neculai Ionescu de la Brad. Cînt am stat la Roman (mai precis: la Cotul Vameșului, unde și sînt născuți), tata se ducea din cînd în cînd la Brad, chemat de Neculai Ionescu, care trăia încă. O dată, într-o iarnă, m-a luat și pe mine. Nu mai țin minte cum ne-am dus - probabil cu sania. Amintirile mele de atunci sînt foarte vagi (deși am o memorie neobișnuită în ce privește prima copilărie). Am căutat să reconstitui ceva din această memorabilă - pentru mine - călătorie în capitolul „Veverița” din cartea mea „A murit Luchi” - carte care trebuia să fie prima din cele trei sau patru pe care le visam: o autobiografie. Totul, însă, a rămas în vînt.

Citind schița aceea, mama îmi spusese că nu e posibil să-mi fi adus aminte, la cei vreo trei ani pe care-i aveam, de toate amănuntele pe care le relatez acolo, că am adunat material din spusele celor de acasă, ulterior, și că, pe deasupra, am mai și „romanțat”. Și cred că mama avea dreptate. (Mama avea totdeauna dreptate...)

În casă la noi se vorbea de felul cum a murit Ion Ionescu (la Brad ? Nu știu, dar eu așa mi-am închipuit), singur între cele vreo treizeci de pisici ale lui, pe care cei care au pătruns dimineața în odaie le-au găsit cocotate pe sobă, pe dulapurile cu cărți, - zburlite, miorlăind sălbatic. Abia acum mă întreb: o fi adevărat?

Cît despre faptul că pe tatăl lui Ion și Neculai Ionescu l-a chemat „Isăcescu”, iar pe fiii săi „Ionescu”, lucrul e foarte explicabil. Și pe tatăl tatei îl chema Gavriil Casian, preot în Cotul Vameșului, în timp ce pe toți fiii săi i-a chemat Gavrilescu. Așa era obiceiul și cunosc multe cazuri asemănătoare. Fiul lui Ion era Ionescu, al lui Gavriil - Gavrilescu, al lui Panaite - Panaitescu, și așa mai departe. Poate să fie vorba și de o influență slavă, adoptată pe jumătate ? (Neculai Ivanovici Isăcescu să fi rămas numai Neculai Ivanovici - pe moldovenește „Ionescu”?)

Nu știu nimic cu privire la cel „Amestecatul”, pe care Ion și Neculai Ionescu și-l adăugau numelui lor. Acum, de la d. v., aud acest lucru.

Și, iarăși, nu vă pot lămuri anume ce fel de nepot le era tata lui Ion și Neculai Ionescu. Știu că a avut de-a face mai mult cu Neculai Ionescu, atît. Dar că rudenia

era din partea bunicului (preotul Gavriil Casian din Cotul Vameșului, originar de prin părțile Bacăului) sau din partea bunicăi („Bătrânică”, preoteasa Maria Casian) – asta n-o știu.

Părintele Gavriil Casian a murit tânăr și a lăsat în urma lui patru băieți: Gheorghe (tata), Vicențiu, Ilie și Ioan, și două fete. După ce tata a ieșit la pensie (era învățător) și a venit la Iași, unde învățau surorile mele mai mari și fratele meu, de bătrînul de la Brad a rămas să se ocupe cel mai mic dintre frații tatei, preotul Econom Stavrofor Ilie Gavrilescu de la biserica Precista – mare, confesorul garnizoanei Roman. Cred că n-a trecut mult după plecarea noastră la Iași, și bătrînul a murit. Nu mai știu dacă tata a fost sau nu la înmormîntare, dar îmi aduc aminte că l-am văzut plîngînd și că lucrul acesta m-a impresionat grozav: cum, și tata plînge?..

Acum, tata e mort de peste treizeci de ani. Din frații tatei nu mai trăiește nici unul. Mama a murit de 14 ani. Din copiii preotului Ilie n-a mai rămas decît unul, Victor, tot inspector la C.F.R., cu domiciliu obligator pe undeva, prin Ilfov. Am cerut unei nepoate de-a lui adresa, să-i scriu și sa-l întreb, dacă nu știe el mai multe decît mine. Ce voi afla, vă voi comunica.

Mă învinuiesc, acum, că nu m-am interesat de toate aceste lucruri pe vremea cînd aveam pe cine întreba. Dar așa se întîmplă: te obișnuiești cu un gînd și nu mai cercetezi nimic, iar cînd vrei să cercetezi, e prea tîrziu. De pildă, îmi amintesc acum că tata îi era nepot (ce fel și prin cine?) și lui Petre Poni... N-o fi fost vreo legătură între familia preotului Isăcescul și Petre Poni?

Din copiii tatei, patru fete și un băiat, am rămas numai două, soră-mea Margareta și cu mine. Am rămas în casa bătrînească (care sper că va ținea cît vom mai ținea și noi), cu amintirile și cu durerile tuturor.

Dacă veniți vreodată prin Iași, amintiți-vă de adresa noastră: în strada Bucșenescu 4 a rămas, sub cei doi ulmi bătrîni și sub nucul răsădit de tata, un colț al trecutului. De asta n-am putut pleca de aici.

Cu regretul că n-am putut răspunde așa cum aș fi dorit întrebărilor d-voastre, rămîn, iubite Părinte, vechea admiratoare

Otilia Cazimir.

Otilia Cazimir

Adresa destinatarului, pe plic: Sf. Sale Preot Econom D. Furtună, profesor pensionar, Dorohoi, Raionul Dorohoi, regiunea Suceava, str. Alex. Ioan Cuza, Nr. 31.

Adresa expeditorului: Otilia Cazimir, Str. Bucșenescu, Nr. 4, Iași.

Răvașul scriitoarei ieșene, așa cum rezultă din chiar conținutul lui, este unul de răspuns și a fost "provocat" de o solicitare, în scris, venită din partea redutabilului părinte cărturar Dumitru Furtună. Cu hărnicia, și chiar acribia, ce îl caracteriza prin excelență, se vede că acesta, interesat de stabilirea unor fapte cu caracter biografic-genealogic vizavi de unele persoane din familia Otiliei Cazimir, i s-a adresat în speranța că scriitoarea îi va comunica datele de care avea nevoie. Aceasta s-a conformat rugăminții, comunicându-i părintelui, în scris, o sumă de importante mărturii privind destinul unora dintre rudele sale apropiate. Aflăm, între altele, că învățătorul Gheorghe Casian (Gavrilescu), tatăl Otiliei Cazimir, i-a fost nepot lui Ion Ionescu de la Brad, dar și lui Petre Poni; că, în copilărie, la moartea unuia dintre înaintași, l-a surprins pe tatăl său plîngînd și că faptul acesta a impresionat-o profund; că n-a putut pleca din Iași, din casa părintească, deoarece aici se conservase "un colț al trecutului"; că, în fine, a "rămas în casa bătrînească ... cu amintirile și cu durerile tuturor".